



PRVÝ PILIER SPP: I – SPOLOČNÁ ORGANIZÁCIA TRHOV (SOT) S POĽNOHOSPODÁRSKYMÍ VÝROBKAMI

SOT predstavuje rámec trhových opatrení, ktoré sú súčasťou SPP. Výsledkom postupných reforiem bolo, že v roku 2007 sa 21 spoločných organizácií trhov zlúčilo a vznikla jedna SOT pre všetky poľnohospodárske výrobky. SPP sa následkom revízií súčasne orientovala čoraz viac na trhy a znižoval sa dosah intervenčných nástrojov. Intervenčné nástroje sa teraz považujú za tzv. záchranné siete, používané len v prípade krízy.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 38 až 44 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), [nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) č. 1308/2013](#), [nariadenie Rady \(EÚ\) č. 1370/2013](#) a [smernica Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) 2019/633](#).

ÚVOD: ZLÚČENIE 21 ORGANIZÁCIÍ TRHOV DO JEDNEJ SPOLOČNEJ ORGANIZÁCIE TRHOV

Spoločné organizácie trhov sú už od vzniku SPP jej základným prvkom: systémy podpory trhov, rozdelené podľa poľnohospodárskych odvetví, boli totiž zavedené v rámci spoločných organizácií trhov.

Zavedenie jednej spoločnej organizácie trhov má slúžiť na dosiahnutie cieľov SPP (článok 40 ZFEÚ), najmä na stabilizáciu trhov, zabezpečenie primeranej životnej úrovne poľnohospodárov a zvýšenie poľnohospodárskej produktivity. SOT sa vzťahuje na výrobky uvedené v prílohe I k ZFEÚ. Obsahuje celú škálu mechanizmov, ktoré sa vzťahujú na výrobu týchto výrobkov a obchodovanie s nimi v Únii. Tieto mechanizmy poskytujú záruky, ktoré sa môžu líšiť v závislosti od špecifických črt daných výrobkov. Trhové opatrenia SOT sú súčasťou prvého piliera SPP.

Do nadobudnutia účinnosti nariadenia o jednotnej SOT v roku 2007 ([nariadenie Rady \(ES\) č. 1234/2007](#)) existovalo 21 špecifických spoločných organizácií trhov paralelne a boli vymedzené v príslušných základných nariadeniach. SOT pôvodne vychádzala z garantovaných cien, ktoré však boli postupne znižované a kompenzované, najskôr úplne, neskôr čiastočne, formou priamej pomoci. Navyše sa od reformy v roku 2003 (pozri informačný list [3.2.3](#)) väčšina priamej pomoci, ktorá bola začlenená do rôznych spoločných organizácií trhov, postupne oddelila od výroby a presunula sa z príslušných nariadení o spoločných organizáciách trhov (zavedenie systému jednotnej platby)



najskôr do [nariadenia \(ES\) č. 1782/2003](#) a neskôr, po prijatí preskúmania stavu reformy SPP, do [nariadenia \(ES\) č. 73/2009](#).

Tak sa postupnými reformami intervenčné nástroje zmenili a v súčasnosti sa považujú za tzv. záchranné siete, to znamená, že sa používajú len v prípade krízy spojenej so závažným narušením trhov. Pokiaľ ide o cenovú podporu, zachovali sa len intervenčné ceny (garantované ceny, po prekročení ktorých príslušný subjekt určený členským štátom odkúpi a skladuje vyrobené množstvá). Intervencia sa výrazne znížila (pozri ďalej bod o financovaní SOT).

NOVÁ SOT PO ROKU 2013

Pravidlá týkajúce sa SOT sú veľmi komplexné: základné nariadenie má 232 článkov, ku ktorým treba pripočítať rozmanité pravidlá založené na delegovaných a vykonávacích aktoch.

Spoločnú organizáciu trhu tvorí vnútorná oblasť (trhové intervencie, pravidlá týkajúce sa uvádzania výrobkov na trh a organizácií výrobcov) a vonkajšia oblasť, ktorá sa týka obchodu s tretími krajinami (dovozné a vývozné povolenia, dovozné clá, riadenie tarifných kvót, vývozné náhrady atď.). Jej súčasťou sú aj príslušné pravidlá hospodárskej súťaže vzťahujúce sa na podniky a poskytovanie štátnej pomoci. SOT zahŕňa aj všeobecné ustanovenia týkajúce sa výnimočných opatrení (najmä opatrenia na predchádzanie narušeniam trhu spôsobeným výkyvmi cien alebo inými udalosťami, podporovanie v prípadoch chorôb zvierat alebo straty dôvery spotrebiteľov v dôsledku rizík ohrozujúcich zdravie verejnosti, zvierat alebo rastlín, ako aj opatrenia týkajúce sa zosúladených postupov v prípade vážnej nerovnováhy na trhu) a novú rezervu pre prípad krízovej situácie v odvetví poľnohospodárstva.

Táto rezerva je nový nástroj, ktorého cieľom je podporiť odvetvie v prípadoch krízy, ktorá ohrozuje výrobu alebo distribúciu. Stanovuje sa každý rok tak, že na priame platby sa uplatní určité zníženie v rámci mechanizmu finančnej disciplíny ([nariadenie \(EÚ\) č. 1306/2013](#)). Finančná disciplína sa uplatňuje len na priame platby nad 2 000 EUR. Pokiaľ sa táto rezerva každoročne nevyužije, vracia sa poľnohospodárom. V období 2014 – 2020 je rezerva rozdelená na sedem rovnakých ročných splátok vo výške 400 miliónov EUR (to znamená spolu 2 800 miliónov EUR). Rezerva na krízové situácie sa môže použiť na financovanie výnimočných opatrení, ktorými sa má čeliť narušeniam trhov.

System verejnej intervencie a systém pomoci na súkromné skladovanie boli prepracované s cieľom zlepšiť ich schopnosť reakcie a ich efektívnosť. Obdobie intervencie v prípade masla a sušeného odstredeného mlieka sa predĺžilo o jeden mesiac. V prípade mlieka a sušeného odstredeného mlieka bolo stanovené automatické upravenie po prekročení určitých stropov. V prípade masla bolo maximálne množstvo pri nákupe za pevnú cenu stanovené na 50 000 ton. Určité syry s chráneným označením pôvodu (CHOP) alebo chráneným zemepisným označením (CHZO) sú oprávnené na pomoc na súkromné skladovanie.

Pokiaľ ide o opatrenia týkajúce sa kontroly ponuky, systém kvót na cukor sa skončil 30. septembra 2017. Na roky 2016 – 2030 sa zaviedol nový režim povolení na nové výsadby. Počet povolení na výsadbu viniča sa bude môcť zvýšiť najviac o 1 % ročne.



V prípade mliekarenského sektora bolo potvrdené, že platnosť kvót končí 31. marca 2015. Ustanovenia tzv. minibalíka predpisov týkajúcich sa mlieka, ktoré sa týkajú zmluvných vzťahov v sektore mlieka a mliekarenských výrobkov ([nariadenie \(EÚ\) č. 261/2012](#)), boli začlenené do nového nariadenia. Ich cieľom je posilniť pozíciu výrobcov mlieka pri rokovaniach v dodávateľskom reťazci. Tieto opatrenia v podstate umožňujú členským štátom stanoviť povinné uzatváranie písomných zmlúv medzi poľnohospodármi a spracovateľmi mlieka. Takisto umožňujú poľnohospodárom rokovať kolektívne o zmluvách, a to prostredníctvom organizácií výrobcov. Aj ponuku syrov s CHOP alebo CHZO možno regulovať prostredníctvom organizácií výrobcov.

Okrem toho programy na podporu konzumácie ovocia a mlieka v školách boli predĺžené a ročný rozpočet pre program konzumácie ovocia v školách sa zvýšil z 90 miliónov na 150 miliónov EUR. [Nariadením \(EÚ\) č. 2016/791](#) sa fungovanie týchto programov zlepšilo.

Ustanovenia týkajúce sa organizácií výrobcov, združení organizácií výrobcov a medziodvetvových organizácií sa rozšírili na všetky sektory, aby sa posilnila rokovacia pozícia poľnohospodárov. Ich financovanie patrí do oblasti rozvoja vidieka. Okrem toho sa organizácie výrobcov v odvetví olivového oleja, plodín na ornej pôde a hovädzieho mäsa môžu v mene svojich členov za určitých podmienok zúčastňovať na kolektívnych rokovaniach. V určitých prípadoch môže Európska komisia udeliť registrovaným organizáciám výrobcov, ich združeniam a registrovaným medziodvetvovým organizáciám povolenie, aby prijali dočasné opatrenia zamerané na stabilizáciu trhov (napríklad stiahnutie z trhu alebo skladovanie súkromnými hospodárskymi subjektmi).

V novom nariadení sa zachovali vývozné náhrady pri vývoze do tretích krajín, ale len v prípade niektorých výrobkov a vtedy, ak sú podmienky vnútorného trhu v súlade s podmienkami stanovenými pre výnimočné opatrenia.

Prispôsobenie SPP Lisabonskej zmluve (najmä otázky súvisiace s uplatnením článku 43 ods. 3 ZFEÚ, podľa ktorého rozhoduje len Rada) bolo chýlostivým bodom rokovaní o reforme SOT. Určité opatrenia, ktoré sa týkajú verejnej intervencie a súkromného skladovania, programov distribúcie v školách, vývozných náhrad a odvetvia cukru, preto odteraz patria do výlučnej právomoci Rady (nariadenie Rady (EÚ) č. 1370/2013) (pozri informačný list [3.2.1](#)).

FINANCOVANIE SOT

SOT sa financuje z prostriedkov Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF). V roku 2018 predstavovali všetky opatrenia súvisiace s intervenciami na trhoch približne 2,7 miliardy EUR, t. j. 6,1 % z celkových výdavkov z EPZF. Z tabuľky 1 vyplýva, že sumy vyplatené na vývozné náhrady výrazne klesli.

Tabuľka 1: Výdavky z EPZF spojené s intervenciami na poľnohospodárskych trhoch (v miliónoch EUR)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Skladovanie	93,6	- 194,6	17,4	25,1	5,1	18,4	52,4	27,6	182,3



Vývozné náhrady	385,1	179,4	146,7	62,4	4,5	0,3	0,6	0,0	0,1
Ostatné trhové opatrenia	3 454,8	3 428,3	3 344,5	3 217,2	2 579,6	2 698,0	3 185,2	3 061	2 527,1
Súčet	3 933,5	3 413,1	3 508,6	3 304,7	2 589,2	2 716,7	3 238,2	3 088,6	2 709,4

Zdroj: Finančné správy Komisie pre Európsky parlament a Radu

Na trhové opatrenia sa nevyčleňujú rozpočtové prostriedky z národných rozpočtov vopred ako v prípade priamej pomoci a rozvoja vidieka. Na roky 2014 – 2020 by mal objem prostriedkov, ktoré sú k dispozícii na politiku trhov EÚ vrátane rezervy na krízové situácie, predstavovať približne 4 % (17,5 miliardy EUR) z celkového rozpočtu SPP.

SOT na seba upozornila počas kríz v sektore mlieka, bravčového mäsa a ovocia a zeleniny. V marci 2016 Komisia prvýkrát aktivovala jedno z mimoriadnych opatrení (článok 222 nariadenia o SOT), ktoré umožňuje organizáciám výrobcov, medziodvetvovým organizáciám a družstvám v sektore mlieka vypracúvať dobrovoľné dohody s cieľom obmedziť výrobu. Toto rozhodnutie bolo prijaté ako doplnok k dočasnému zvýšeniu štátnej pomoci a zdvojnásobeniu stropov verejnej intervencie v prípade sušeného odstredeného mlieka a masla. Napokon v septembri 2016 balík opatrení obsahoval tieto prvky: celouniovú schému s cieľom stimulovať zníženie produkcie mlieka (150 miliónov EUR), pomoc na prispôsobenie sa, ktorú členské štáty budú musieť stanoviť a uplatňovať na základe zoznamu navrhnutého Komisiou (350 miliónov EUR, ktoré členské štáty môžu dopĺňať o vnútroštátne finančné prostriedky v rovnakej výške), technické opatrenia, ktorých cieľom je poskytnúť určitú flexibilitu (napríklad viazaná podpora), podporu likvidity a posilnenie mechanizmov záchranej siete (predĺženie opatrení intervencie a pomoci na súkromné skladovanie sušeného odstredeného mlieka). Rezerva na krízy zatiaľ nebola použitá.

Pracovná skupina vytvorená v januári 2016, ktorej úlohou je preskúmať budúcnosť politiky poľnohospodárskych trhov, predložila v novembri 2016 záverečnú správu. Európsky parlament prevzal návrhy skupiny a predložil doplňujúce pozmeňujúce návrhy k návrhu súhrnného nariadenia ([COM\(2016\)0605](#) z novembra 2016), ktorý sprevádzala revízia VFR na roky 2014 – 2020 v polovici trvania (pozri informačný list [3.2.9](#)). V októbri sa dosiahla dohoda s Radou a text bol uverejnený v decembri 2017 ([nariadenie \(EÚ\) č. 2393/2017](#)).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Minibalík predpisov týkajúcich sa mlieka ([nariadenie \(EÚ\) č. 261/2012](#)) bol prvý legislatívny akt v oblasti poľnohospodárstva, ktoré Európsky parlament a Rada prijali v rámci riadneho legislatívneho postupu.

SOT bola jedným z najkontroverzejších predmetov rokovaní o novej SPP. Hlasovanie o nariadení o SOT na plenárnej schôdzi bolo najnapätiejšie spomedzi hlasovaní o štyroch nových nariadeniach (marec 2013 – 375 poslancov hlasovalo za a 277 proti). Dôvodom bolo najmä to, že ide o mimoriadne citlivé otázky, ako je regulácia poľnohospodárskych trhov, uplatňovanie pravidiel hospodárskej súťaže na



poľnohospodárstvo a úloha jednotlivých inštitúcií v SPP (najmä článok 43 ods. 3 ZFEÚ). Vplyv Parlamentu ako spoluzákonodarcu sa prejavil v novom nariadení. Podporil napríklad opätovné zaradenie tvrdej pšenice do zoznamu výrobkov, v prípade ktorých je možná intervencia, zvýšenie kvantitatívneho obmedzenia platného pre verejnú intervenciu v prípade masla (50 000 ton na rozdiel od 20 000 ton podľa návrhu Komisie), zaradenie syrov s chráneným označením pôvodu alebo chráneným zemepisným označením do zoznamu výrobkov, ktoré môžu získať pomoc na súkromné skladovanie, zvýšenie stropu finančnej pomoci EÚ pre organizácie výrobcov alebo združenia organizácií výrobcov v sektore ovocia a zeleniny, rozšírenie platnosti systému kvót na cukor až do roku 2017, zachovanie režimu povolení na výsadbu viniča po skončení režimu práv na výsadbu viniča atď.

Parlament okrem toho dôsledne sleduje vypracúvanie delegovaných aktov Komisie v oblasti SOT, pretože chce zaistiť, aby boli v súlade s politickým kompromisom dosiahnutým v rámci reformy. Môže vznášať námietky proti týmto aktom, ktoré môžu v náležitých prípadoch viesť k tomu, že Komisia musí príslušný akt zrušiť (pozri informačný list [3.2.1](#)).

Parlament takisto podrobne sleduje opatrenia prijaté s cieľom bojovať proti kríze v odvetví poľnohospodárstva.

S cieľom doplniť nariadenie o spoločnej organizácii trhov bola v apríli 2019 uverejnená smernica o nekalých obchodných praktikách v potravinovom dodávateľskom reťazci ([smernica \(EÚ\) 2019/633](#)) po tom, ako Parlament v marci prijal uznesenie o tejto otázke ([P8_TA\(2019\)0152](#)). V záujme boja proti praktikám, ktoré sú v rozpore s dobrou vierou, sú nespravodlivé a/alebo jednostranne vnútené jedným obchodným partnerom druhému obchodnému partnerovi, sa v novej smernici stanovuje minimálny zoznam zakázaných nekalých obchodných praktík vo vzťahoch medzi odberateľmi a dodávateľmi v agropotravinárskom reťazci.

Albert Massot
02/2020

